

□ زمان تقریبی مطالعه: 10 دقیقه

بر اساس **قانون صدور چک مصوب 16 تیر 1355** (منشور شده در تاریخ 16 تیر 1355)، چک به عنوان یک سند تجاری و لازم الاجرا در نظام حقوقی ایران شناخته می شود و صدور چک بی محل یا بدون وجه عواقب کیفری و مدنی جدی به دنبال دارد.

ماده 1 قانون صدور چک:

چک های صادر شده به نام بانک های داخلی یا شعب آنها در خارج از کشور، در حکم **اسناد لازم الاجرا** هستند. در صورت برگشت چک به هر علت (از جمله عدم وجود وجه)، دارنده چک می تواند با ارائه عین چک و گواهی عدم پرداخت صادر شده از بانک، نسبت به **اجرای وجه چک** اقدام کند.

ماده 2 قانون صدور چک:

صادرکننده چک موظف است در تاریخ سررسید، مبلغ معادل چک را در حساب خود داشته باشد. هرگونه خروج وجه از حساب پس از صدور چک یا صدور دستور عدم پرداخت، **موجب بی محل شدن چک** و وقوع تخلف قانونی می شود.

ماده 6 قانون صدور چک:

هر شخصی که منجر به بی محل شدن چک شود، به **حبس از 6 ماه تا 2 سال و پرداخت جریمه نقدی معادل یک چهارم مبلغ چک** محکوم خواهد شد.

ماده 10 قانون صدور چک:

حق شکایت کیفری دارنده چک تنها تا **شش ماه از تاریخ صدور چک** محفوظ است. چنانچه دارنده چک ظرف این مدت به بانک مراجعه نکند یا شکایت ننماید، **حق شکایت کیفری از وی سلب خواهد شد**.

ماده 15 قانون صدور چک:

تمامی شکایات و دعاوی مرتبط با چک، **فوری و خارج از نوبت** رسیدگی می‌شوند تا از تأخیر در عدالت جلوگیری گردد.

ماده 17 قانون صدور چک:

در صورتی که وجه چک به‌طور قانونی تأمین نشده باشد، مرجع رسیدگی مکلف است از متهم **وجه ضمانت نقدی یا ضمانت‌نامه بانکی** معادل مبلغ چک یا بخشی از آن اخذ نماید. این تضمین به‌عنوان وثیقه در فرآیند اجرایی عمل می‌کند.

□ ماده واحده و تبصره‌های آن (مکمل قانون صدور چک)

ماده واحده:

وجه ضمان و ضمانت‌نامه بانکی مقرر در **ماده 17 قانون صدور چک** به **وثیقه** (اعم از وجه نقد، مال منقول، مال غیرمنقول یا ضمانت‌نامه بانکی) تبدیل می‌شود.

تبصره 1:

قدرت قانونی این ماده واحده تا **پایان سال 1358 شمسی** معتبر است.

تبصره 2:

این ماده فقط برای چک‌هایی معتبر است که تا تاریخ **31/4/1358** (تاریخ تصویب این لایحه) صادر شده‌اند.

توضیح حقوقی: این ماده واحده به‌عنوان مقررات موقت و زمان‌بندی‌شده تصویب شده و از نظر تاریخ انقضای قانونی دارای محدودیت است. بنابراین، امروزه **از نظر اجرایی منقضی شده** و تنها در پرونده‌های تاریخی مربوط به چک‌های صادرشده قبل از 1358 قابل استناد است. با این حال، اصل تبدیل تضمین‌ها به وثیقه در فرآیندهای اجرایی، در آیین‌نامه‌های اجرایی دادگستری همچنان مورد

استفاده قرار می‌گیرد.

□ نمونه مسائل حقوقی واقعی و راه‌حل‌های قانونی

نمونه ۱: چک بی‌محل به مبلغ ۳۰۰ میلیون تومان

شرح پرونده: تاجری به یکی از تأمین‌کنندگان خود چکی به مبلغ ۳۰۰ میلیون تومان صادر کرد. در تاریخ سررسید، چک به دلیل کسر موجودی بی‌محل شد. تأمین‌کننده پس از دریافت گواهی عدم پرداخت، شکایت کیفری داد.

راه‌حل حقوقی:

با استناد به ماده ۶ قانون چک، صادرکننده چک علاوه بر وصول وجه از طریق اجرائیه، به حبس ۱ ساله و پرداخت جریمه ۷۵ میلیون تومانی محکوم شد. همچنین، متعهد به پرداخت خسارت تأخیر تأدیه به نرخ ۱۲٪ سالانه از تاریخ سررسید تا تاریخ پرداخت شد.

نمونه ۲: انتقال چک پس از برگشت

شرح پرونده: شخصی چک بی‌محلی را از یکی از طرفین دریافت کرد و آن را به شخص ثالث منتقل کرد. طرف ثالث می‌خواست نسبت به شکایت کیفری اقدام کند.

راه‌حل حقوقی:

بر اساس ماده ۱۰ قانون چک، تنها اولین دارنده‌ای که چک را به بانک ارائه داده، حق شکایت کیفری دارد. بنابراین، طرف ثالث حق شکایت ندارد، مگر اینکه انتقال به صورت انتقال قهری (مثلاً در قالب بدهی) باشد. در این حالت، می‌تواند از طریق دعوای مدنی مطالبه بدهی اقدام کند.

نمونه ۳: دستور عدم پرداخت به بانک با ادعای سرقت چک

شرح پرونده: صادرکننده چک به بانک دستور عدم پرداخت داد و ادعا کرد چک مفقود شده است. دارنده چک ادعای

کلاهبرداری را مطرح کرد.

راه حل حقوقی:

اگر ادعا مبنی بر سرقت یا مفقودی چک ثابت نشود، طبق ماده ۱۳ قانون چک، دستوردهنده علاوه بر جریمه نقدی، به پرداخت یک چهارم مبلغ چک به عنوان خسارت معنوی و خسارت تأخیر تأدیه محکوم خواهد شد. لذا، ارائه مدارک قانع کننده (مانند گزارش پلیس) ضروری است.

نکات مهم حقوقی در خصوص چک

چک بدون وجه = جرم کیفری: صدور چک بدون وجه عمدی، جرم شناخته می شود و مستلزم مجازات حبس و جریمه است.

مهلت شکایت کیفری فقط ۶ ماه است: دارنده چک باید حداکثر تا ۶ ماه پس از صدور چک، شکایت کند.

اولین دارنده چک حق شکایت دارد: انتقال چک پس از برگشت، حق شکایت کیفری را به انتقال دهنده منتقل نمی کند.

چک سفید امضا شده مشمول قانون نیست: اگر چک بدون تاریخ و مبلغ امضا شود، شرایط قانون چک را ندارد.

تضمین پرداخت وجه چک توسط بانک ممنوع است: هیچ بانکی نمی تواند ضمانت پرداخت چک را بپذیرد.

ماده واحده منقضی شده است: ماده واحده در خصوص تبدیل وجه ضمانت به وثیقه، تنها برای چک های صادر شده قبل از ۱۳۵۸ معتبر بوده و امروزه از نظر اجرایی منقضی است.

سوالات متداول (FAQ)

۱. آیا چک بی محل قابل تسویه صلح است؟

بله. طبق ماده ۱۱ قانون چک، در صورت پرداخت وجه چک و خسارت تأخیر تأدیه قبل از صدور حکم قطعی، تعقیب کیفری موقوف می شود.

۲. اگر چک به نام شخص حقوقی صادر شده باشد چه اتفاقی می‌افتد؟

در این حالت، امضای چک و صاحب حساب به صورت تضامنی مسئول هستند. چنانچه چک توسط نماینده شرکت صادر شده باشد، هر دو شخص حقیقی و حقوقی می‌توانند مورد تعقیب قرار گیرند.

۳. آیا بانک موظف است از پرداخت چک جلوگیری کند؟

بانک تنها در موارد خاص (مانند دستور عدم پرداخت با ارائه مدرک، یا بسته شدن حساب) می‌تواند از پرداخت خودداری کند. در غیر این صورت، بانک موظف به پرداخت وجه چک است.

۴. چگونه می‌توان وجه چک بی‌محل را وصول کرد؟

ارائه چک به بانک و دریافت گواهی عدم پرداخت

اقدام به اجرا اسناد لازم‌الاجرا

در صورت عدم وصول، ثبت شکایت کیفری در دادسرا

۵. آیا چک صادرشده به نام حامل قابل انتقال است؟

بله. چک‌های در وجه حامل، بدون نیاز به ظهرنویسی قابل انتقال هستند و دارنده فعلی حق مطالبه را دارد.